

حقوق کشورهای محاط در خشکه در حقوق بین الملل قسمت بیستم

۲- حقوق کشورهای محاط در خشکه در منابع بستر، زیر بستر اعماق ابحار یا در «منطقه»، میراث مشترک بشریت:

در طول تاریخ پیوسته حقوق بحر بین خواست های انحصار طلبانه ممالک و ادعای آزادی ابحار می چرخید.

در مجمع عمومی سال ۱۹۶۷م سازمان ملل متحد نماینده کشور مالتا آروید پاردو^۱ برای بار اول یک نظر کاملاً جدید را که با نظریات عنعنوی و سنتی فرق فاحش داشت، ضمن ایراد بیانیه خویش پیشنهاد نمود. مطابق آن پیشنهاد ساحاتی که فراتر از حدود و حوزه قضایی کشورها می باشد، باید هم خارج از ساحه ملکیت های ملی و هم خارج از ساحه های آزادی ابحار مورد استفاده قرار گرفته و مالکیت همه بشریت شمرده شود.^۲

الف - پیشینه تاریخی و بررسی موضوع در کمیته اعماق ابحار:

بعد از مباحث طولانی در کمیسیون اول (کمیسیون سیاسی و امنیتی)، مجمع عمومی قطعنامه را به تصویب رسانید^۳ که بر وفق آن یک کمیته خاص با داشتن ۳۵ عضو ایجاد شد تا در این باره راپور را به بیست و سومین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد تقدیم کند. در کمیته مذکور دو کشور محاط در خشکه: اطریش و چکوسلواکیا (که فعلاً چک و سلواک دو کشور مستقل هستند) منحیث عضو نیز اشتراک داشتند.

کمیته خاص طی سال ۱۹۶۸م دارای ۳ اجلاس بود که گزارش خود را به بیست و سومین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارائه نمود.

در همین سال بر وفق قطعنامه شماره ۲۴۶۷ مجمع عمومی سازمان ملل متحد نام کمیته خاص به کمیته دائمی تغییر کرد و تعداد اعضای آن هم به ۴۲ افزایش یافت، اما باز هم ۲ کشور محاط در خشکه متذکره کماکان به عضویت خود باقی ماندند.

بنابر آن کمیته دائمی استفاده صلحجویانه بستر ابحار یا به نام کمیته بستر ابحار و اوقیانوس ها مسمی شد که به طور اختصار به نام کمیته بستر ابحار یاد می گردید. پس از مدتی صلاحیت

^۱ - ARVID PARDO

^۲ - به تاریخ ۱۸ اگست ۱۹۶۷م در اجندای مجمع عمومی سازمان ملل متحد موضوع بررسی بستر بورها و زیربستر آن خارج از صلاحیت دولت ها به مقاصد صلح جویانه، استفاده منابع آن به منفعت بشریت را درج نموده. پروفیسر پاردو را بعضاً مخصوصاً هموطنان مالتا اش به عنوان پدر حقوق بحر نیز می شناسند.

^۳ - DOC. U.N. A/RES/22، ۸ دسامبر ۱۹۶۷م

این کمیته توسعه یافته ساحات اجزای آن از مسایل مربوط به بستر ابحار به بررسی تمام موضوعات مربوط به ابحار را دربر گرفت.

مجمع عمومی، تمام راپورها و گزارشات کمیته را بررسی و در زمینه قطعنامه های را به تصویب رسانید که بررسی آن ها مربوط به کمیسیون اول یعنی کمیسیون سیاسی و امنیتی مجمع عمومی سازمان ملل متحد می گردید، به اثر ضرورت ها و توسعه ساحه کاری تعداد اعضای کمیته نیز به ۸۶ افزودی یافت که در آن ۸ مملکت محاط در خشکه به شمول افغانستان نیز اشتراک داشتند⁴.

در این کمیته تناسب تعداد ممالک محاط در خشکه نسبت به کمیته های قبلی قسماً بهتر بود یعنی تقریباً ۱۰ فیصد کشورها را احتوا می کرد. با آنهم کمتر از تناسب تعداد آن ها در سطح جهان وانمود می شد، زیرا در آن زمان تقریباً ۲۰ فیصد کشورهای جهان را ممالک محاط در خشکه تشکیل می داد.

کمیته جدید مؤلف گردید تا مسوده مواد یک معاهده در ارتباط به مسایل مربوط به حقوق بحر را تهیه نماید، که بالاخره مسوده متذکره را ترتیب و تهیه نمود.

در این مسوده موضوع تقسیم منصفانه عواید ناشی از استفاده منابع منطقه بستر ابحار بین تمام ممالک به شمول ممالک محاط در خشکه را در نظر گرفته شده بود، که یک نوآوری و ابتکار در مورد حقوق بحر می باشد. قابل تذکر است که کمیته توسعه یافته به ۳ کمیته فرعی که عبارت از:

کمیته فرعی اول: بررسی موضوعات مربوط به اعماق ابحار،

کمیته فرعی دوم: مطالعه موضوعات عمومی حقوق بحر به شمول مسایل به کشورهای محاط در خشکه و

کمیته فرعی سوم: موضوعات محیط زیست و تحقیقات علمی مربوط می شد.

صلاحیت های کمیته فرعی دوم بسیار وسیع بوده و همه موضوعاتی که مربوط به دو کمیته فرعی دیگر نمی شدند، شامل صلاحیت های این کمیته می گردید⁵ که عبارت بودند از موضوعات آزادی دسترسی به بحر، سلوک مساویانه در بنادر، آزادی دسترسی به اعماق ابحار و اشتراک کشورهای محاط در خشکه به سازمان های مربوط به آن.

ب - اعلامیه ۱۹۷۰م - اعلامیه اصول حاکم بر اعماق ابحار:

قابل یادآوری است که یکی از کارهای عمده کمیته اعماق بحر، تهیه اعلامیه مهم تحت عنوان «اعلامیه اصول حاکم بر بستر ابحار و کف اوقیانوس و زیر بستر ابحار خارج از حدود صلاحیت های ملی⁶ در سال ۱۹۷۰م می باشد. با وجود اختلاف نظریه ها به ارتباط نظام بستر ابحار، اعلامیه متذکره با 108 رأی موافق بدون رأی مخالف و 14 رأی ممتنع توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید.

۴ - کشورهای محاط در خشکه که عضویت این کمیته را داشتند عبارت بودند از: افغانستان، اتریش، بولیویا، هنگری، مالی، نیپال، بیلا روس و چکوسلواکیا (که فعلاً چک و سلواک دو کشور مستقل می باشند).

۵ مورخ 12 مارچ 1973م AC. 138/L. REV. 1 - سند تحت کد

6) DECLARATION OF PRINCIPLES GOVERNING THE SEA BED OCEAN FLOOR AND SUBSOIL, THEREOF, BEYOND THE LIMITS OF NATIONAL JURISDICTION. AG 2749 (XXV) - 2750 هفدهم دسامبر ۱۹۷۰م XXXV - قطعنامه

این قطعنامه همه مسایل مربوط به منطقه را با صراحت تمام بیان نموده مطالب آن قرار ذیل است:

۱- بستر بحر، کف اوقیانوس و زیر بستر خارج از محدوده صلاحیت ملی (که بعد از این به آن «منطقه» گفته می شود، و همچنان منابع منطقه میراث مشترک بشریت می باشد.

۲- منطقه را نمی توان تحت مالکیت هیچ دولت یا فرد حقیقی یا خصوصی قرار داد و هیچ کشوری مدعی اعمال حاکمیت یا احراز حقوق حاکم بر هیچ بخشی از آن نخواهد شد.

۳- هیچ مملکت یا فرد حقیقی یا حقوقی مدعی اعمال یا کسب حقوقی در مورد منطقه و منابع آن مغایر با نظام بین المللی که در آینده تأسیس خواهد شد، اصول این اعلامیه نخواهد شد.

۴- کلیه فعالیت های مربوط به اکتشاف و استفاده منابع منطقه و سایر فعالیت های مربوط آن تابع نظام بین المللی که در آینده تأسیس خواهد شد می باشد.

کشورهای رو به انکشاف مربوط گروپ 77 به شمول کشورهای محاط در خشکه این گروپ این قطعنامه را یک سند الزام آور حقوقی پنداشته و استخراج معادن به صورت یک جانبه بستر ابحار را غیر قانونی دانسته اند. اما به نظر ممالک پیشرفته غربی و سوسیالیستی این قطعنامه مانند دیگر قطعنامه های مجمع عمومی سازمان ملل متحد، هیچ جنبه الزام آور نداشته و فقط یک سفارشنامه می باشد.

از قطعنامه متذکره بعداً در کنفرانس سوم حقوق بحر از آن در بخش یازدهم که مربوط به اعماق ابحار است، کار گرفته می شود.

بعد از تدویر کنفرانس سوم حقوق بحر وظیفه کمیته تمام گردیده و منحل شد. در جریان کنفرانس وظایف ۳ کمیته فرعی به ۳ کمیسیون محول گردید و کمیسیون اول مسئول بررسی موضوعات مربوط به اعماق ابحار شد.

ج - محتویات کنوانسیون ۱۹۸۲م در مورد اعماق ابحار:

۱ - اصول کنوانسیون در مورد منطقه،

بخش یازدهم این کنوانسیون به منطقه یا ZONE اختصاص یافته و طوری که گفته شد، مراد

از منطقه در اینجا عبارت از «بستر بحر، زیر بستر بحر و اوقیانوس در ماورای صلاحیت ملی» است. (ماده اول پراگراف 1)

ابتکار بزرگ این کنوانسیون تفکیک قواعد قابل اعمال در منطقه و قواعد مربوط به آب های فوق آن است، چنانچه دیده شده که در قسمت آب های فوق منطقه طبیعتاً بحر آزاد واقع است و اصول آزادی در آن حکمفرماست.⁷

رژیم حقوقی منطقه فقط به منابع اقتصادی و آن هم به منابع معدنی و غیر حیه بستر ابحار و زیر بستر آن محدود شده تطبیق می شود که ماده 133 در زمینه صراحت تمام دارد.

بر وفق کنوانسیون حقوق بحر منابع منطقه اعماق ابحار (شامل تمام منابع معدنی اعم از جامد، مایع یا گازی) واقع در منطقه بستر ابحار و زیر بستر آن تعریف شده است. (ماده یک پراگراف ۲).⁸

- منطقه و منابع آن به عنوان «میراث مشترک بشریت» یاد شده و به این مناسبت یک تعداد مقررات وضع گردیده است که عبارت اند از:

- ممنوعیت ادعا یا اعمال حاکمیت یا حقوق حاکمه از طرف دولت ها بر منطقه یا منابع آن (ماده 137- فقره ۱).

- تعلق داشتن منابع به تمام بشریت (ماده 137 - فقره ۲).

انجام فعالیت ها در منطقه به نفع تمام بشریت (بدون در نظر داشت وضع جغرافیایی کشورها اعم از این که کشور ساحلی یا محاط در خشکه باشد)، با توجه خاص به ممالک رو به انکشاف خاصاً کشورهای محاط در خشکه و دارای وضعیت جغرافیای نامساعد (ماده 140 بند اول) صورت گیرد.

- تقسیم منصفانه و غیر تبعیض آمیز منافع حاصله از فعالیت ها در منطقه (ماده 140 بند ۲).

- اختصاص منطقه بر مقاصد صلح آمیز (ماده 141).

- حفاظت از محیط زیست بحری در برابر آثار زیان بار ناشی از فعالیت ها در منطقه (ماده 145).

باید متذکر شد که اعلامیه اصول سال ۱۹۷۰م که قبلاً مورد بررسی قرار گرفته بود، اساس مذاکرات در مورد رژیم بین المللی به خاطر انکشاف و استفاده از منابع معدنی اعماق بستر ابحار در سومین کنفرانس حقوق بحر گردید.

طوری که در کنوانسیون ۱۹۸۲م تذکر رفته، برای کشورهای محاط در خشکه و به خصوص به ممالک در حالت انکشاف سهم بهتر از منافع حاصله از منابع اعماق ابحار در نظر گرفته شده است.

منطقه اعماق بحر 55 فیصد تمام بستر ابحار را احتواء می کند و باقی بستر ابحار شامل مناطق تحت حاکمیت قضایی دولت های ساحلی می باشند. اصول حقوقی در این منطقه تنها ناشی از مقررات کنوانسیون ۱۹۸۲م حقوق بحر و موافقتنامه نیویارک 1992م می باشد.

تمام فعالیت ها در منطقه عمدتاً به اجازه و تصمیم مقام بین المللی، که بعداً مورد بررسی قرار خواهد گرفت، صورت می گیرد.

باید استفاده از منطقه طوری به عمل آید که به نفع و سود تمام بشریت و مخصوصاً کشورهای

7- بحر آزاد بعد از تمام شدن مناطق اقتصادی انحصاری آغاز می گردد.

8- منطقه، بعد از حدود بیرونی فلات قاره آغاز و مناطق اقتصادی انحصاری شروع می شود.

محاط در خشکه و ممالک دارای وضعیت جغرافیای نامساعد در حال رشد باشد.

قسمیکه گفته شد، کنوانسیون حقوق بحر یک سازمان بین المللی تحت عنوان «مقام» دارای صلاحیت های انحصاری در زمینه مدیریت منابع منطقه ایجاد نمود که بعداً در باره روشنی انداخته خواهد شد.

«مقام» بستر اعماق ابحار تمام فعالیت کشورها را در منطقه سازمان دهی کنترل نموده و هدایت لازم صادر می نماید. وظیفه عمده آن در ارتباط به ممالک محاط در خشکه، مدیریت منابع منطقه و توزیع منافع به دست آمده به کشورهای عضو می باشد. مقام تا 25 اپریل 2018م دارای 168 عضو بود.

ادامه دارد